

abonum
spec.

DISSERTATIO
DE
SERPENTE PRO-
TOPLASTORVM
SEDVCTORE

179

QVAM
AVSPICE DEO
PRAESIDE
M. IOANNE HENR. ZOPFIO
GYMNASII ASSINDIENSIS
DIRECTORE

DEFENDET
IOANNES ADAMVS SOHNIVS
MEINERTSHAGA-MARCANVS.

IN AVDITORIO MAIORI
AD DIEM APRILIS c1010ccxxxiv.
HORIS ANTEMERIDIANIS.

9

DVISBVRGI ad RHENVVM,
Typis JOHANNIS SAS, Academiae Typographi.
Anno c1010ccxxxiv.

D I S S E R T A T I O
 DE
 ADAMO HERINGO
 TOPICORVM
 POTENTISSIMI PRINCIPIS
 ET SERENISSIMI ELECTORIS PALATINVS
 CONSILIARIO INTIMO AVGVSTINO IN ALTA
 RHENO WITTEWALLE CIRCULO
 GATO ORDINIS FORESTORVM
 NO CAROLVS
 PATRONO SVO DEVOTISSIMO MERTVS
 M. IOH. BAPT. PROSVENDORFVS
 GYMNASII ASSIDENSIS
 DIRECTOR
 V I R I S
 PRÆNOBILISSIMVS CONSULTISSIMVS
 IOHANNES HERINGVS DOCTOR
 M. HERINGVS TOLLMANNS
 I. V. D. RUPVLCI LIPSCENSIS
 AD DISCVRSV BIGNISSIMO
 HESSE ANTEPREDICANS
 DNIOANNI HENRICO TOLLMANNO
 I. V. D. ET ADVOCATO ORDINIS FAMILIÆ
 RAT. COLLEGI SACRINORVM QVOD
 CLIVÆ EST MEMBRO
 SPECTABILISSIMO
 Typi Johannis s. e. Academicæ Typographi
 Anno chlorocxxxv.

GENE R O S O
ILLVSTRI ATQVE EXCELLENTISSIMO
D O M I N O

DN. ADAMO HENRICO
DE POLLMANN,

POTENTISSIMI REGIS BORVSSIAE
ET SERENISSIMI ELECTORIS BRANDENBVRGICI
CONSILIARIO INTIMO, EIVSDEMQVE, IN INFRA-
RHENANO WESTPHALIAE CIRCVLO, LE-
GATO ORDINARIO, COMITI PALATI-
NO CAESAREO, ETC.

PATRONO SVO DEMISSISSIMO MENTIS
CVLTV PROSEQVENDO.

V T E T

V I R I S

PRAENOBILISSIMIS, CONSVLTISSIMIS
PLVRIMVM REVERENDIS, DOCTISSIMIS,
AMPLISSIMIS

DN. HERMANNO POLLMANNO,
I. V. D. REIPVBLICAE LVDENSCHEDENSIS
CONSVLI DIGNISSIMO.

DN. IOANNI HENRICO POLLMANNO,
I. V. D. ET ADVOCATO ORDIN. FAMIGE-
RAT. COLLEGII SCABINORVM, QVOD
CLIVIAE EST, MEMBRO
SPECTATISSIMO.

DN.

DN. IOANNI WILHELMO POLLMANNO,
ECCLESIAE EVANGELICO-LUTHERANAE,
QVAE IN LIBERA IMPERIALI CIVITATE SPI-
RENSE FLORET, PASTORI PRIMARIO, PER
MULTOS ANNOS VIGILANTISSIMO, ET CON-
SISTORII ECCLESIASTICI IBIDEM ADESSORI
SPECTATISSIMO.

DN. WILH. DEGENHARDO POLLMANNO,
PASTORI APVD HERSCHEDENSES PRIMARIO
FIDELISSIMO.

DN. IOANNI ADAMO POLLMANNO,
ECCLESIAE, QVAE CHRISTO LEICHTINGAE
COLLIGITVR, PASTORI MERITISSIMO.

DN. IOANNI MAVRITIO POLLMANNO,
ECCLESIAE ALTENANAE PRIMARIO VERBI DI-
VINI MINISTRO LONGE FIDELISSIMO.

DN. SIGISM. RICHARDO POLLMANNO,
ELOQVIORVM DIVINORVM APVD BVRGENSES
DISPENSATORI MERITISSIMO

COGNATIS ET FAVORIBVS

S V I S

OMNI PIETATIS ET OBSERVANTIAE CVLTV

MACTANDIS,

HOC QVICQVID EST

SACRV M ESSE CVPIT

RESPONDENS.

POSITIO IV.

Serpens Protoplastorum seductor fuit quidem serpens naturalis & verus, non tamen merus; sed ἐνεργῆς μίμνος, hoc est, a diabolo, scenae illius tragicæ auctore & actore, obsessus.

§. I.

Communis hæc sententia est, atque omnium paene interpretum calculo, ab antiquissimis inde sæculis, adprobata. Quam eo confidentius defendendam suscipimus, quo plura & grauiora pro sensu litterali textus Mosaiici Gen. III. militant argumenta. In quibus explicandis ita nos geremus, vt obiectionibus ex aduerso obmotis, non minus modeste, quam cordate, obuiam simus ituri.

§. II. Argumentum PRIMVM nobis suppeditat *natiua & propria vocis* ὄφις *significatio*, qua verum & naturalem serpentem designat, a *curiosa & selleri obseruatione* dictum, cui respondet Graecum vocabulum ὄφις, ab ὄφρα, quia, vt ait SCAPVLA, in Lexic. cernit acute serpens, dormitque oculis apertis. Vnde & οἱ LXX. vocem Hebr. vbique reddunt per ὄφις, exceptis Job. XXVI. 13. & Amos. IX. 3. vbi per δεικνὼν exponunt. Loca potiora sunt Gen. XLIX. 17. Exod. IV. 3. Num. XXI. 7. 8. 9. Deut. VIII. 15. Pf. LVIII. 5. Pf. CXL. 4. Prou. XXIII. 31. c. XXX. 19. Jes. LXV. 25. Amos. VII. 17. Jam vero a proprietate literæ, nulla urgente necessitate, recedendum non est. Quod autem praegnans necessitas hic non sit, satis ex eo liquet, quod diabolo istiusmodi operatio in corpora non repugnet. Nec temere credendum est, Mosen hic improprie locutum. Cum enim Historici non sit ἀλληγορεῖν, sed plano stilo, propriisque verbis rem, vt gesta est, describere: quanto magis scriptorem diuinum, in re tam ardua, boni Historici partes impleuisse, statuendum erit. Dicas fortasse: si serpentem naturalem, eumque obsessum intellexisset Moses, procul dubio etiam diaboli, tanquam rectoris & causæ principis, fecisset mentionem.

C

Sed

Sed in promptu responsio: nimirum (1) serpens erat visibilis, non item diabolus. Cum ergo rerum præcipue visibilium historiam describat Moses, id tantum enarrat, quod externis suis sensibus audiuit viditque Eua. Istud vero erat seductionis instrumentum, serpens, quo vsus fuerat tentator, cuius adeoque nulla expressè mentio fit, quia externe non cernebatur. Pulchre id expressit PERERIVS, vbi *Mosen rei gestæ scriptorem ait, non vero interpretem egisse, & idcirco qualis res visa est, talem ab ipso esse descriptam, non item explicatam, quemadmodum reuera se haberet.* (2) Non ita necesse fuit, vt describeretur satanas ipse, cum cuius attendenti facile pateat ex vniuerso narrationis contextu, nullatenus fieri potuisse, vt serpens hic nudus duntaxat fuerit, sed sponte colligat, genium malum sub illo serpente latitasse.

§. III. Argumentum SECVNDVM fluit e *calliditate*, tanquam *adiuncto serpentis proprio*: dicitur enim ערוך *prudens, solers, callidus*, quod serpentis ἐπίθετον tum in natura fundatum, tum in Scripturis vsitatum, serpentem verum & naturalem connotat. Ipsa radix ערוך significat idem, quod Latinis *attentum, prouidum, callidum* esse, & tam in bonam, quam in malam partem accipitur, eandemque LXX. i Sam. XXIII. 22. interpretantur per *πρωεργον*. Vnde & nomen ערוך, obseruante SVICERO in ὄψις n. IV. plerique reddunt *πρωεργον, callidum, astutum, versipellem*: Soli LXX. *σοφον, prudentem* interpretantur, nec tamen eo nomine reprehendendi, cum eadem vox passim in Prouerbiis prudentem denotet. Quin & ipse Christus hanc interpretationem confirmare videtur, cum discipulos suos hortatur, vt sint prudentes instar serpentum, Matth. X. 16. Ipsum quoque nomen *πρωεργος*, sicut vi etymi notat *ad quodlibet opus promptum*: ita in bonam partem *pro solerti* sumitur in Prouerbiis frequenter. Vid. Prou. XIV. 8. 15. 18. XV. 5. XXII. 3. XXVII. 12. vbi LXX. Hebraicum ערוך interpretati sunt per *πρωεργος*. Quicquid sit, ex ipsa hac genuina & propria vocis Hebraicæ notione satis apparet, non nudam serpentis laruam, cui nihil sagacitatis inest; Sed verum & naturalem serpentem hoc epitheto designari. Eadem proprietates sagacitatis naturalis, quæ hoc epitheto serpenti a Mose tribuitur, ab Adamo fuit cognita,

gnita, & per nominis שׂרָפָן impositionem indigitata. Radix enim Hebraea, vt antec. §. obseruatum, significat *augurari, curiose obseruare.*

§. IV. Varia ad infringendam huius argumenti vim ab aliis moueri solent, in quibus haec sunt potiora: dicunt (1) *si calliditatem serpenti in se spectato naturalem intelligere velimus, eam tantam non esse, vt Euae persuadere potuerit, se fore sicut ELOHIM, simul ac de arboris fructu comedisset. Non enim quamuis animalis astutiam, sed hanc praecipue, qua hoc ipsum persuadere potuerit Protoplastis, intelligi.* R. Serpens seductor subiectum compositum est ex serpente naturali, & diabolo obfessore. Quae de illo praedicantur, ex conditione seu qualitate sua referenda sunt ad partem componentem, cui conueniunt, nec tamen cum exclusione alterius partis, quatenus idonea est ad cooperandum seu concurrendum, saltem per modum instrumenti. Sic homo est subiectum compositum ex anima rationali & corpore organico. Quando de homine praedicatur, quod sit intelligens aut loquens, hoc pro conditione seu natura intellectiois & locutionis, non ad corpus; sed ad animam referendum est, non tamen cum exclusione corporis, quatenus vt instrumentum concurrat. Simili ratione *persuasio* ista, serpenti seductori, cum relatione ad obfessorem diabolum, tribuenda est, neque tamen idcirco naturalis eius sagacitas aut organa, quibus diabolus vsus est, excludenda, vel ipse serpens verus erit negandus. Et quid multa? cum ipsa aduersa hypothesis, per serpentem diabolum, nuda serpentis forma indutum intelligens, non possit non respectum sagacitatis naturalis, qua serpens reliqua animalia superat, admittere. Nam sciscitanti, quo tandem studio diabolus ad fallendam Euam, serpentis praecise, non alterius animalis formam elegerit, quid aliud responderi possunt, quam serpentis formam, propter naturalem huius animalis sagacitatem, ipsi visam esse adcommodatissimam? Sic ipsa aduersa hypothesis sua tela retundit. Excipiunt (2) *Quicquid etiam sagacitatis naturalis serpentibus insit, illud omne creatori debere, ac laude potius dignum, quam vituperio. Hic autem intelligendam esse calliditatem, quae nequitiam spiret, deque serpente naturali, animante prorsus innocuo, dici nullo modo possit.* R. Non calliditas serpentis meri;

sed obfessi Protoplastos seduxit. Quae sicut vtique vituperio digna est, vtpote a diabolo profecta: ita nondum excludit, in subiecto praesertim composito, naturalem sagacitatem, quam discrete Moses serpenti tribuit. Neque argumenti vim destruit, quod (3) vrgent, de identitate subiecti in verbis: *Serpens erat callidior &c. Et dixit, seu, adeo, vt diceret mulieri.* Vbi propter arctissimam per Vau conuersiuum connexionem, ita colligunt: *Illi subiecto, quod loqui potuit, tribuitur etiam calliditas. Atqui serpens naturalis nec loqui potuit, nec fuit locutus, vt fatentur omnes. E. nec calliditas ei tribuitur. R. a.)* Concedendo prius argumenti membrum, sed admissa subiecti mutatione ex accidenti. Consequentiam negamus. Nam vtique serpens naturalis, non quidem merus, sed per adfistentiam a diabolo informatus, loqui potuit, & reuera fuit locutus: falsum est ergo, illi non tribui calliditatem. Finge sermonem: Homo sanctitate perfecta Deum coluit, & Deum peccato offendit. Idem manet subiectum, sed ex accidenti mutatum. *β.)* Perinde hoc est, ac si quis ex Hebr. I, 2. ad hunc modum vellet arguere: Locutio tribuitur eidem subiecto, quod fecit mundum. Atqui hoc non fuit homo. E. nec locutio ei tribuitur. Quis hanc sequelam admittat? Loquitur enim Apostolus de subiecto composito, puta de Filio Dei *ἑσθλῶς*, seu de Christo *θεωθρόως*, in quo duae naturæ, diuina & humana, personaliter sunt vnitæ. Eidem igitur subiecto tum creatio mundi, tum locutio tribuitur, sed diverso respectu ad partes totius complexi. Parem in modum, quae hic Moses de serpente seductore, tanquam subiecto composito praedicat, esse accipienda, ex supra dictis manifestum est. Atque ita argumentum, a calliditate, tanquam adiuncto serpentis proprio desumptum, sua adhuc gaudet integritate.

§. V. Argumentum TERTIVM nobis exhibet *Σύγκρισις* Moisaica, qua *serpens ille* non Angelis, sed *cunctis bestiis agri, quas Deus creauerat, callidior* fuisse dicitur. Vnde satis clare intelligitur, serpentem illum, non personatum & nuda specie talem; sed naturalem e numero bestiarum fuisse. Proximum quidem, quod ex ista comparatione consequitur, est, quod & reliquae bestiae suo modo fuerint callidae, serpens autem sua calliditate omnes superarit. Hoc enim

enim comparatio gradus exigit, vt comparata de similitudine seu ratione comparandi participant, alterum minus, alterum magis. Sed secundo ex natura comparatorum etiam hoc intelligitur, quod serpens bestiis adnumeretur. Tanto enim differre non debent comparata, vt alterum comparationis membrum rationis comparandi non sit capax, nisi ineptam aut plane impropriam comparationem velis adferere: Prout hoc loco inepta foret comparatio inter astutiam diaboli & bestiarum agri. Nam Cacodaemonem bestiis agri callidiorem esse, quid mirum? Num talia commemorare aut operae pretium, aut Mose dignum erat? Recte VRSINVS in *Analect.* P. I. Lib. I. c. 5. p. 337. a PFEIFFERO in *Dub. Vex.* allegatus, iudicat, *nimis inficetam fore comparationem solius diaboli cum omnibus bestiis, haud abfimilem isti: Homo disciplinae capacios est omnibus asinis.*

§. VI. Qui contrariam tementur sententiam, serpentem non hic adnumerari brutis; sed ab omnibus bestiis agri per particulam **D** distingui, adeoque non serpentem physicum, sed solum Cacodaemonem designari contendunt. Quod ipsum phrasibus simillimis ex ipsa Scriptura Sacra petitis probari posse existimant. Prouocant (1) ad locum Luc. XVIII. v. 14. vbi *publicanus iustus* dicitur *prae Pharisaeo*: nec tamen inde consequi, vt Pharisaeus etiam sit iustus. R. a.) Nulla consequentia, frustra argumenti nostri consequentia sollicitatur. Nam ex isto exemplo conclusio foret: reliqua animalia agri non fuisse callida. Sicut autem publicanus non negatur *iustus*; ita nec serpens *callidus*. β.) Quidni in comparatione iustitiae verae cum imaginaria, illa huic praefertur? Pharisaeus quod esset *δικαιος, iustus*, v. 9. sibi persuadebat. Huiusmodi manca & insufficientis iustitia Pharisaeis tribuitur Matth. V. Citant (2) locum ad Hebr. I. 9. ex quo ita colligunt: *Christus vnctus dicitur prae consortibus suis, i. e. Angelis. Ergone etiam Christus Angelus est, & ad eorum classem spectat? Ita Pauli argumentum falleret, neque scopam feriret, quo Christi sublimitatem & diuinitatem, quodque ipsis Angelis maior sit, corroborare nitebatur.* R. Qua autem veri specie per confortes Christi, Angeli erunt intelligendi? Recte B. GEIERVS ad Pl. XLV. ex quo Apostolus hoc sacrum dictum descripsit, explicat de iis, qui vel ratione typi, vel communis humanae naturae, vel

spiritualis regenerationis, socii Messiae fuerunt ac sunt, 1 Joh. II. 20. 27. Christus nempe Spiritu S. vnctus est *ἐκ τῆς μητρὸς*, Joh. III. 34. & ex eius plenitudine, quotquot per fidem cum iplo coniuncti sunt, omnes accipiunt, Joh. I. 16. Vide Venerab. D. MICHAELIS *Comment. in Ps. XLV. 8.* Ad scopum quod attinet Apostoli Hebr. I. est is vtique, praecellentiam Jesu prae Angelis demonstrare: verum infinitam illius praecellentiam, non ex qualicunque prae Angelis praerogatiua; sed ex diuinitate probat ψ . 3. quod sit a Patre genitus, ψ . 4. a cultu, quem ipsi debeant Angeli, ψ . 7. 8. 9. a comparatione naturae Angelorum, cum natura Jesu Christi, dum illi quidem existerent substantiae immateriales, subtilissimae, efficacissimae, purissimae, lucidissimae; sed JESUS Filius sit ipse DEVS, quod probat Apostolus praesenti dicto, in quo plus vice simplici Deus adpellatur, & talis quidem Deus, cui regnum aeternum competat. Cum vero Psalmus Filium Dei, vt Messiam sistat, adeoque simul humanam naturam Filio vnitam, eius vnctionis prae confortibus meminit. Quod praedicatum vnctionis cum subiecto connexum, Apostolus, dictum illud allegando, ab eo auellere non poterat, quanquam non aequae, ac subiectum, scopo ipsius inseruiret. Vrgent (3) phrasin, qua Christus, quoad diuinam naturam, dicitur *primogenitus omnium creaturarum*, Col. I. 15. cum tamen ideo secundum illam quoque naturam non sit creatura. R. Non huc quadrat iste loquendi modus, vt pote in quo nulla occurrit comparatio. Dicitur enim *πρωτόγονος τῆς κτίσεως*, pro *τετοκὸς πρὸ τῆς κτίσεως*, genitus ab aeterno, ante omnem creaturam; vt i Cor. II. 13. *πνευματικῶς πνευματικὰ συζητήσαντες*, pro *ὁν πνευματικῶν*. Item Phil. III. 11. *ἐξείδασαν τῶν νεφῶν*, pro *ἀνείδασαν ἐκ τῶν νεφῶν*. Prouocant (4) ad 2 Sam. XIV. 17. 20. vbi David comparatur cum Angelis, dicaturque prudens, vt illi, nec propterea tamen fuerit Angelus. R. Et haec phrasis aliena est, neque scopum ferit. Nam comparatio haec simplex est Dauidis cum Angelis intuitu sapientiae, sed nullus gradus comparatiuus, de quo sermo est in loco conuerso, Gen. III. 1. Neque (5) ad rem facit locus, 1 Sam. XXIV. 18. vbi Saul ad Dauidem: *Julius es*, inquit, *pro me*. Vnde hoc absurdum putatur consequi, quod etiam Saul fuerit iustus. R. Saul ipse se

se comparat cum Dauide, non Spiritus S. Quis vero dubitet, Saulem se iustum reputasse?

§. VII. Argumentum QVARTVM subministrat generalis illa maledictionis formula in serpentem pronunciata, hoc modo: *Maledictus tu esto prae omni iumento & prae omni bestia agri.* Quae verba aperte indicant, Deum, ob peccati atrocitatem, & fessorem Diabolum, & eiusdem organum, naturalem videlicet serpentem, puniisse: quale quid in detestationem sceleris fieri debuit per leges diuinas Exod. XXI. 28. 29. Leuit. XX. 15. Deut. XIII. 15. Quae loca cum egregie rem illustrent; nihil absurdi dixerimus, si serpentem fuisse naturalem, & poena a Deo adfectum adseramus, quoniam illo ad hominem seducendum abusus fuerat Diabolus. Sunt tamen, quae & hic excipiant aduersae sententiae defensores. Dicunt (1) *Inauditum quid esse, brutum a iudice aliquo in iudicium vocari, eique sententiam promulgari, quam intelligere non posset.* R. a.) Si nuspiam alibi foret auditum, satis esset hoc loco audiri. Neque tamen adeo insolitum esse Deo, sermones aliquando instituire ad creaturas irrationales, compluribus constat Scripturae locis. Sic animalibus dicit Deus: *Crescite & multiplicamini.* Moses adlocutus est rupem, Josua solem, Christus ficum. Quin Deus & sua animantibus iussa dedit, quae tamen nullo modo percipiunt, uti *coruis*, 1 Reg. XVII. 4. *locustis*, 2 Chron. VII. 16. *piscibus*, Jon. II. 10. *Serpentibus*, Amos III. 9. β.) Serpens verus quidem, nec tamen merus; sed totum complexum, iudicio, si modo formale sit statuendum, fistitur. Sicut autem poena; ita & iudicium, respectu serpentis bruti, analogice intelligi debet. Excipiunt (2) *Poenam tum locum habere, si illud tantum indiuiduum, quo Diabolus usus esset, punitum fuerit, & non aequae omnes serpentes, secundum ψ. 14. aut duobus tantum exstantibus, vno, quod peccarit, punito, non aequae alterum punitum foret.* R. Si poena proprie dicta intelligeretur, obiectioni huic aliquid roboris inesse videretur. Sed talis non cadit in creaturas ratione priuas, ob quem defectum nec proprie dicuntur peccare. Cur vero creator iniurius in creaturam dicendus sit, si ad ostendendam hominibus peccati atrocitatem, signum eius in serpente eiusque socia, vel tota specie spectandum praebet? Excipiunt (3) *citata loca, quibus DEVS animan-*

animantia crimini obnoxia, simul morte plectenda praeceperit, nihil probare. Deum enim illud tantum animal, quod v. g. in Sodomiae flagitio obnoxium fuerit abusui, per ignem puniendum sanxisse, reliqua non item. R. a.) Hoc probant dicta citata, quod bruta in detestationem sceleris, per leges diuinas, punienda fuerint, adeoque non inauditum esse, bruta puniri. Quanquam, vti dictum, analogice tantum poena dicenda sit. *β.)* Pecora ista, Deut. XVIII. cum idololatriis delenda, ne quidem criminis fuere socia, vel instrumenta, & tamen in detestationem sceleris simul punienda erant. Quanto minus ergo iniquitatis argui poterit creator, si serpentem, sceleris nefandissimi organum, vna cum auctore puniuerit, atque, vt posteris Adami, eidem culpae inuolutis, atrocitatis istius perpetuum exstaret signum, serpentis sociam, immo totam serpentum speciem, eidem maledictioni subiecerit. Obuertunt (4) *Serpentis poenam, ratione illius individui, quod Satan obfederat, iusto leuiorem esse, cum animal Sodomiae obnoxium, quo vel vnus tantum homo abusus esset, trucidandum vel abolendum esset penitus: Serpens autem, per quem Satanas homines in vniuersum omnes seduxerat, poenam tam leuem fuisse subiturus. R.* Iustitiae ratio distributiva vt seruetur in poena improprie dicta, non est necesse. Haec a liberrimo & sapientissimo creatoris dependebat arbitrio. Abolere penitus non conueniebat, ne signum detestandi sceleris aboleretur, quod exstare maxime intererat.

§. VIII. Argumentum QVINTVM merito ducitur ab illis phrasibus, quibus sententia iudiciaria concipitur, praesertim, vbi *serpens super ventre ire* a Deo in poenam iubetur, Genes. III. 14. Non solum diabolum, sed naturalem quoque serpentem, hic indigitari, tum expressa serpentis propria pars *in venter*; tum poenae conditio arguit. Quamuis enim haec verba, in sensu allegorico, ad seductorem principalem, diabolum, quoque spectent, vt supra fuit concessum: sensus tamen allegoricus litterali subest, adeoque in allegoria ista vtique supponitur, serpentes, per naturam primitus institutam, in ventrem non serpere. Quod ipsum pluribus VITRINGA Comment. in Jesa. c. 65. v. 25. p. 921. declarat. Vnde & illis adfentiri neutiquam possumus, qui existimant, eadem semper figura & forma corporis fuisse serpentem: phrasin autem, *ire super ventre*, de

de sola *aggravatione* explicant, quod, verſa natura, omnis agilitas ſuppreſſa, & ob Dei maledictionem, in ſupplicium, res facta ſit laborioſa, vti partus mulieri, nuditas corpori. Quam ſententiam defendit GROTIUS ad h. l. BOCHARTVS in *Operibus* Col. 842. & in *Hieroz.* Part. I. Lib. 1. Col. 23. B. FRISCHMUTHVS in *Diſſ. de Seductione ſerpentis antiqui*, quae exſtat in *Theſaur. Theol. Phil.* Tom. I. p. 57. ſeqq. & recentiſſime ex Reformatis FRANC. FABRICIVS in *Diſſ. de Prot-Euangelio*, Lugd. Bat. 1713. Rectius ex hac ipſa phraſi ſentire nobis videntur, qui ſerpentem antehac in pedes erectum inceſſiſſe autumant. Quamvis enim nonnulli cum Ariſtotele, Libro de *inceſſu animalium*, Tom. II. Oper. c. 8. fol. 162. Edit. Pariſ. neceſſariam in ſerpente ἀποδύαν exiſtiment, quod neque duo, neque quatuor pedes eidem ſufficerent, propter enormem corporis longitudinem: neque tamen ex conditione praefenti ſerpentis, ſatis tuto de primaeva ſtatuitur.

§. IX. Fuerunt certe in ea opinione, quod ſerpens ante lapſum pedibus fuerit inſtructus, priſci quidam ſcriptores, nec deſunt moderni. Inter Iudaeos JOSEPHVS Antiquit. Lib. I. cap. 2. dicit: *Deus ſerpentem, pedibus priuatum, fecit, vt per terram traberetur.* Neque hoc propterea reiiciendum cenſemus, quod idem plura addat, quae adſenſum non merentur. Ex antiquis Eccleſiae Chriſtianae ſcriptoribus, vnus ſufficiat BASILIVS M. de *Paradiſo*, vbi *ſerpens*, inquit, *non erat formidabilis, & horrendus; ſed mitis & manuſectus, nec fluctuans terribili modo ſuper terram & repens, ſed ſublimis incedens in pedes.* Ab hac ſententia non abludit LVTHERVS ad h. l. dum *ſerpentem ante peccatum*, ait, *pulcherrimam fuiſſe beſtiolam, & homini gratiſſimam, ſicut hodie ſunt binnuli, oves, catelli.* Addit, *quod erectus ingreſſus ſit, non vt homo; ſed vt ceruus aut pavo, nunc vero humi ſerpat.* Calculum ei ponunt B. HVNNIVS, DIETERICVS, PFEIFFERVS, pluresque alii, a FRISCHMUTHO diſſert. cit. commemorati, cap. 1. Quibus addere licet PASCHIVM, *Diſſ. de Seductore ſerpente*, cap. 1. IO. CLERICVM in *Comment.* ad h. l. non quidem diſerte adeo id determinantem, ita tamen, vt lectoris arbitrio rem committat: TAPPENIVM in diſſ. inaug. Helmſt. 1703. de *Semine mulieris, caput ſerpentis contrituro.* §. LXV. p. 49.

D

§. X.

§. X. Non adeo nota quidem, sed attentione tamen digna est sententia Praefulis cuiusdam Anglicani, THOMAE TENISON, of *Idol Discours* c. XIV. p. 354. In plagis orientalibus & meridionalibus, ait, inueniri genus quoddam serpentum alatorum, flammacque instar rutilantium, ad quos sacri Scriptores passim adludant. Sic apud Iesaiam cap. XIV. 29. legi haec verba: *E radice serpentis exibit basiliscus, cuius fructus erit prester volans.* Huiusmodi Presteres (Graece *πρηστῆρες* ab *accendendo* dicti, quia hominibus igneos quasi infligant mortus, teste Aeliano de *natura animal.* Lib. VI. c. 51. & Lib. XVII. cap. 4.) serpentes illos fuisse statuit auctor, quos olim Deus in poenam Israelitis immisit, utpote quos Moses Num. XXI. 6. vocat הנחשים השרפים, quod Vulgatus reddit, *serpentes ignitos*, Vatablus *vrentes*, a שרף *essit, incendit.* LXX. vero *σέρπεις φάλαγγες*, *serpentes mortiferos.* Vti & Deuter. VIII. 15. dicitur נחש שרף *serpens adurens.* Horum animantium cum insignis sit celeritas & fulgor, sub illorum imagine ardorem & puritatem geniorum caelestium credit adumbrari, qui secundum Esa. VI. 2. thronum Dei circumstant, ardentes desiderio exsequendi mandata Dei. Idem tradit TENISONIVS, genios bonos, quoties specie visibili hominibus adparuerint, formam presterum volantium adsumsisse, vnde & *Seraphini*, h. e. vrentes dicerentur. His ergo suppositis contendit auctor, Euam, quae procul dubio tum ignorauerit, Angelos quosdam fuisse lapsos, hac Seraphinica similitudine deceptam, ac dignitatem personae, quam sibi persuaserit in colloquium descendisse secum, verbis ad eam prolatis tantum adiecisse pondus. De his vid. IAC. SAVRINI, Pastoris quondam Euangelici Hagae Comitum, *Discurse über die gange Bibel* P. I. pag. 32. Edit. quae Lipsiae prodiit An. 1722.

§. XI. Ingenuè quidem fatemur, in quibusdam laudatum auctorem aliquanto liberius, quam par est, suis indulgere coniecturis. Quae interim de eximia serpentis Paradisiaci specie tradit, cur absurditatis arguenda sint, non videmus. Quamvis enim, quae forma serpentis ante maledictionem fuerit, praecise definiri nequeat: hoc tamen e poena ipsi inflictæ satis manifestum est, formam serpentis fuisse aliam, magisque conspicuam & elegantem. Immo ex 2 Cor. XI. 3.

XI. 3. coll. cum v. 14. haud obscure colligi potest, Seraphinica specie diabolum adparuisse, adeoque eo vsum organo, quo subinde Angeli boni sese Protoplastis conspiciendos praebuerant, hoc est, illustri admodum & splendido. Hoc ipsam quoque innuit B. IOANNES HENRICVS MAIVS *Dissertat. Sacr. Lib. V. c. 1. §. 22.* vbi statuit, Satanam animal inter omnes bestias astutissimum & specie pulcherrimum, in serpentino genere, Draconem, obsedisse, fundamento coniecturae desumpto ex Apocal. XII. 9. Vid. eiusd. *Oeconomiam temporum V. T. c. IV. §. 3. p. 239.* Quicquid sit, hoc ab omni verosimilitudinis specie abhorret, ea forma serpentem, qua nunc est, fatis idoneum & speciosum seductionis instrumentum Cacodaemoni praebuisse.

§. XII. Sed audiamus iam ea, quae hic adferuntur in contrarium. Dicunt (1) *Sic nihil ob stare, si coniecturis indulgere liceat, quominus etiam cum Iudaeis dicas, loquelam serpenti illi fuisse tum temporis propriam, ipsique post lapsum ademtam.* R. Quia per maledictionem ad instar poenae serpenti imponitur, vt in ventrem serpat, adeoque pedibus priuata sit, non coniecturis inanibus indulgetur, sed concluditur ex regula naturali: *Priuatio supponit habitum.* Nec vero aequae legitur per maledictionem serpenti loquela fuisse ademta, vt simili arguendi modo ad loquelam ante lapsum colligere possis. Regerunt secus sentientes, adlatum canonem tum demum valere, si de priuatione certo constet. Sed haec exceptio eo minus contraria nobis est, quo certiora priuationis in ipso textu vestigia adparent. Neque obstat, quod (2) vrgetur, *nimum sic videri iustitiae diuinae rigorem, quippe quae grauius puniuisset serpentem, (ὄργων Satanæ passiuum, & legis, adeoque & peccati expers,) quam hominem aut Satanam, qui, cum longe grauius deliquerint, neque tamen in horum substantia quicquam fuisse mutatum.* Nam R. α.) Poena cum hominis, imaginis diuinae iacturam passi; tum ipsius etiam Satanæ, infra omnium creaturarum sortem depressi, fatis omnino grauis fuit, atque illud serpentis incommodum, si vere aestimes, longissime superans. β.) Iustitiae rationem distributiuam in poena serpentis improprie ita dicta, non habere locum, supra iam fuit obseruatum, ad fin. §. VII. Quod obmouetur (3) *Innumeras nobis ob oculos ver-*

sari reptilium species, quibus cum serpente fere quouis hoc, ut nullis pedibus insistant, commune sit, cum tamen nullum inde sentiant incommodum; ad hoc respondere liceat cum PROCOPIO ad Gen. I. cuius verba (citante SVICERO, sub voce *Engloy*) latine ita sonant: *Serpentum vero genus inter reptilia non ponitur, iuxta Scripturae consuetudinem, sed bestiis adnumeratur, prudentior enim dicitur omnibus bestiis.* Quod ergo reptilibus naturale & commodum est, id serpenti praeternaturale ac molestum contingit, aequae ac auibus leui volatu praeditis foret incommodum, si iis humi reptandum esset. Ad haec reptilia incessum habent satis commodum pro alimentis, quibus naturali adpetitu delectantur, adquirendis: sed serpentes natura adpetentes vinum, frutices, carnes & alia delicatioris gustus, (de quibus vid. GERH. IO. VOSSIVS de *Idol. Genet. L. IV. c. 53.*) ad illa sibi comparanda incessu perquam incommodo vtuntur. Sed hac ratione, id quod (4) obiicitur, *videmur novam creaturarum speciem, finito creationis Hexaemero, a Deo productam statuere, qui tamen ab omni opere quieuit, nec euulsis serpenti pedibus, carne & cute partem laesam clausisse, & reliqua alia mutasse, dicens est.* R. Non ideo nova creaturarum species a Deo producta statui debet, cum eadem permanferit, in multis licet, post peccatum introductum, deterioris conditionis. Et cum in natura passim animantia pariter ac plantae miram saepe patiantur metamorphosin; nemo tamen illico nouae creationis opus esse contendit. Cur ergo noua creatio dicenda sit, dum, ipso praeeunte textu Mosaico, statuimus, serpentem, in perpetuam lapsus memoriam, pedibus a Deo priuatum, salua substantia, aliqualem formae externae subiisse mutationem?

§. XIII. Sed pergimus ad argumentum SEXTVM, quod nobis suggerit pars illa maledictionis diuinae, qua serpens iubetur *puluerem comedere, per dies vitae suae*: id quod apprime conuenit serpenti, eumque naturalem fuisse in seductionis negotio, luculentissime euincit. Qui contrariam tuentur sententiam, excipiunt (1) *Experientiae repugnare, serpentes solo victu puluerulento contentos viuere, cum in vulgus notum sit, delectari eos pomis, pane, carnibus, & quae sunt reliqua.* Sed R. a) Cum serpenti in Paradiso poenae loco

loco imputetur, fore, vt dehinc vescatur puluere, recte ex eo colligitur, serpentes in prima naturae institutione sic factos non esse, vt vescantur puluere. β.) Serpentes solo puluere contentos viuere, nemo, opinor, facile dixerit. Nec vero est simile, vllum animal ex puluere viuere, cum in eo nihil sit nutrimenti. E terra, in qua succosum quid est, facilius concesserim, ait VITRINGA in *Comment.* ad *Jes.* LXV. 25. p. 921. b. T. II. γ.) Concesso, quod BOCHARTVS ex Aristotele *Hist. Animal.* L. VIII. c. 4. demonstrat, serpentes inter *παντοφάγα*, *omniuora*, referendos, eosdemque esse *λιγυοτάτης τῶν ζώων*, *cupediis deditos prae ceteris animantibus*: Vesci tamen puluere dicuntur, vt idem BOCHARTVS tradit, non, quod vescantur solo puluere, sed quia, cum humi repant, fieri non possit, quin puluerem bene multum in os cum aliis cibis simul ingerant. Excipiunt (2) *hanc poenam serpentibus non fore peculiarem, cum idem aliis reptilibus vsu venire soleat, vt cum cibo aliquid pulueris deglutiant.* R. a.) Poenam maledictionis cetera quoque animantia tetigisse, a Scriptura Sacra non est alienum. Idque vel ex hoc loco constat, quo serpens maledictus dicitur prae omnibus bestiis & animantibus agri. β.) Cum reliqua animantia, vel reptilia puluere vescuntur, naturali feruntur adpetentia. Docet enim BOCHARTVS *Hieroz.* Part. I. Lib. I. c. 4. quaedam natura adpetere terram, & ex ea viuere. Hoc igitur iis non aequè molestum est, ac serpentibus, qui id contra naturam suam faciunt, cum prae aliis animantibus cupediis dediti sint.

§. XIV. Argumentum SEPTIMUM pro sententia communi militans, nascitur ex verbis sequentibus: *Et inimicitiam ponam inter te & mulierem, tuumque & illius semen.* Quae verba, licet in sensu allegorico omni sua virtute ad Satanam spectent, bellumque illud *διόριστον* ac perpetuum inter diabolum cum suo sodalicio, & Messiam cum suo confortio, designent: neque tamen dubium, quin literaliter quoque serpentem physicum, cacodaemonis organum, simul tangant, vt vel in serpentibus hostile & inimicum diaboli aduersus homines ingenium conspiciendum se praeberet. Experientia certe testatur, hominis in serpentem odium esse capitale, & contra serpentis in hominem, adeo, vt in prouerbum abierit iam Horatii

aeuo & ante, de odio implacabili, scilicet, *quid cane peius & angue odisse.* Auctor est SAM. BOCHARTVS in *Hieroz.* Lib. I. c. 4. de hominis & in specie mulieris serpentisque odio mutuo & interneciuo. Idem confirmat, ex mutua vtrinque antipathia bellum homines inter & serpentes vigere aeternum: ita tamen, vt hominem vestitum absque metu serpens insequatur, nudum contra timeat, ac ne attingere quidem audeat, si vera traditio, quam ex Epiphanio, Hieronymo, & Isidoro refert BOCHARTVS. Quod si foret, per instinctum naturalem sic facti Paradisiaci quasi memor serpens existit, vbi nudum seduxerat hominem, & nudo homine praesente, sententiam Dei iudicis condemnatoriam accepit. Quicquid sit, hoc certum, disidium quoddam inter serpentes & hominem deprehendi singulare. Nam vt multi vel viso serpente exhorrescunt; ita vicissim serpens homine conspecto contremiscit, & in latebras se recondit. Hinc Aristoteles narrat Lib. III. de *Hist. Animal.* c. 29. plurimis serpentibus saluam humanam sic aduersari, vt conspuri enecentur. Et a PLINIO Lib. VII. c. 2. & Lib. II. c. 63. memoriae proditum est, serpentem, homine percusso, non amplius recipi a terra, *seque terram ipsam, hominis causa, poenas a serpentibus exigere.* Infensissimam sane naturam serpentes, in vindictam a Deo immissi, aduersus Israelitas in deserto demonstrarunt. Num. XXI. Quae immisio, quamuis miraculosa fuerit; non minus tamen erat miraculum, quod Deus arcendo ab Israelitis serpentes, quibus desertum abundabat, per eos quadraginta annos patrauerat. Cuius miraculi Moses ipse mentionem facit, dum Deuter. VIII. 15. *ne extollat se, inquit, cor tuum, & obliuiscaris Iehouae, Dei tui, qui duxit te per desertum magnum & formidabile serpentis, presteris & scorpionis.* Frustra hic excipitur, alia quoque animantia, lupum, tigrim, leonem, crocodilum, homini esse infesta, vt adeoque serpens prae reliquis nihil in eo peculiare habeat. Nam *q.* (1) Inter omnia animantia nullum vulgo magis insidiatur homini, vel perniciosius effundit venenum, quam serpens. Adeoque hinc odium, horror, nocendique studium maius: id quod maledictioni serpentis singulari omnino debetur. (2) Accedit seductionis in Paradiso memoria, quae horrorem & odium auget, arcano naturae instinctu ad id stimulante.

Quod

Quod quibusdam sunt in deliciis serpentes, inter prodigia reputandum est.

§. XV. Argumenta haec erant *interna*, hoc est, ipsi textui Moisaico indita. His duo subiicimus *externa*, sententiae nostrae non parum ponderis additura. Scilicet argumentum OCTAVVM ducimus a *natura serpentis magica, eiusdemque abusu idolomanico*. Constat nimirum (1) vix vllum inueniri genus animalium, quod incantationibus magicis carminibusque magis subdit, quam serpentes & dracones. Quod quorsum pertineat, praeclare edisserit AVGVSTINVS Lib. II. de Gen. ad litt. c. 28. *Quod magis, inquit, habet usus, serpentes moueri carminibus hominum, quam vllum genus animalium, etiam hoc non parua testificatio est, naturam primitus humanam serpentis seductam esse colloquio. Gaudent enim daemones, hanc sibi potestatem dari, vt ad incantationem hominum serpentes moueant, vt quolibet modo fallant, quos possunt. Haec autem permittuntur ad primi facti memoriam commendandam, quod sit eis quaedam cum hoc genere animalium familiaritas.* Atque hinc etiam obseruatur, (2) Daemones in serpentibus frequentius habitare, quam in aliis belluis, & habere in illis quasi proprium, familiare & antiquum domicilium, in quo hodieque hominibus miseris, vt olim Protoplastis, illudere possint. Memorabile exemplum refert VALERIVS MAXIMVS lib. I. c. 8. de serpente, seu dracone maximo Epidaurio, qui sine dubio a diabolo fuit incantatus & gubernatus. Cum enim Romae pestis miris grassaretur modis, & incolae primarii metuerent, ne populus interiret omnis, suasu suorum legatos miserunt ad Epidaurum, quod fecirent, ibidem detineri insignis magnitudinis serpentem, in Aesculapii honorem cultum, ac proinde Aesculapianum dictum. Hunc igitur petierunt sibi concedi, vt Romam nauigio aduectus, pestis inhiberet saeuitiam. Mirabile autem dictu est, quod ingens ille serpens magna naui vectus, placari sese passus fuerit cibis delicatis, vt sponte sua in nauem ingrederetur. Mirabile etiam erat, quod, cum in itinere nauis in portu quodam staret, vastissima haec bellua, e nauis quidem egressa, in syluam se proripuerit vicinam, tandem vero in nauem redierit, Romamque fuerit deducta, ibique cum gaudio & tripudio ineffabili excepta & honoribus culta diuinis, itidem vltro in locum

locum illum, quem ipsi praeparauerant, secessit. De quo exemplo vide iudicantem FRANZIVM in *Hist. Animal.* p. 748. & WALTHERVM in *Quadragesima Miscellan. Theolog. Diss.* I. Eandem historiam OVIDIVS Lib. XV. *Metam.* late persequitur, ex quo pauca trademus:

Incerti, quid agerent, Procerae ad templa petiti

Conueniunt operosa Dei: quaque ipse morari

Sede velit, signis coelestibus indicet, orant.

Vix bene deserant, cum cristis aureis altis

In serpente Deus praenuncia sibila misit.

Territa turba pauet: cognouit numina castus

Euinctus vitta crines albente sacerdos.

En! Deus est, Deus est, animis linguisque fauete,

Quisquis adest, dixit: sis, o pulcherrime, visus

Viliter, populosque iuues, tua sacra colentes.

Atque id quidem est, quod haud perfunctorie obseruandum (3) Religiosum Cacoadaemonis, sub figura serpentis, cultum, ab antiquissimis inde temporibus adeo consuetum fuisse, vt haec sacrorum foeditas nullam fere gentem intactam reliquerit. Ipsos IVDAEOS diabolus eo dementiae impulit, vt in serpentis imagine sacrificia sibi pararent. Qui quidem respexerunt ad serpentem aeneum a Mosè erectum: sed Satanus, ad idolomaniam eos instigans, seduxit illos per hunc serpentem, eo ipso significans, se pristinum suum stratagemam, quod in Paradiso intruxerat, in Dei populum reduxisse. Miseros porro ETHNICOS omnibus subinde temporibus Cacoadaemon vsque adeo excoecauit, vt serpentes, dracones, colubros, religiosa colerent veneratione. Et quamuis hic cultus prudentioribus fuerit symbolicus; simplicioribus tamen ac rudibus erat proprius, quo nihil diabolo gratius fuit & acceptius, propterea quod hoc instrumento adeo foede primis illuisset parentibus. De AEGYPTIIS Sap. XI. 16 refertur, quod coluerint & religiose adorauerint ἀλογα ἐφρητά, *mutos serpentes*, vt Vulgata reddit, LVTHERVVS, uadernünstige Würme i cuiusmodi sunt prae ceteris insigniores, serpentes, aspides, dracones, crocodili. Confirmat hoc ipsum AELIANVS Lib. XVI. c. 5. *Aspides ab Aegyptiis τιμᾶσαι ἰχθυῶδες*,
vebe-

vehementer coli. BABYLONIOS porro fuisse Draconicolas, vel ex Fragmentis Danielis constat. Neque dubitandum est, inquit HEINSIVS, *Aristarchi sacri* cap. I. quin Pythius Apollo, hoc est, spurcus ille spiritus, quem Abaddon Hebraei, Ἀπολλύων ad verbum Hellenistae, ceteri Ἀπόλλωνα dixerunt, sub hac forma, qua miseriam humano olim generi inuexit, primo cultus sit in GRAECIA, qui & *Pethen* dicitur Ps. XCI. 13. Vnde & Apollini, Minervae, Aesculapio ac aliis, serpentes consecrarunt, & Apollini in hoc cumprimis templo, in quo diabolus oraculis credulitati hominum illudit, quasi ab hoc veteris serpentis hospite, ac fraudis instrumento, boni pariter ac mali, quod persuasum fuit primis nostri generis parentibus, scientia esset petenda. ROMANIS itidem in usu fuisse, spiritum malignum venerari in draconibus & serpentibus, in vulgus notum est. Nec minus ὄφιολατρείαν veteribus Borussiae ac Lithuaniae incolis, Samogithis item, immo etiam Germanis, fuisse usu receptam, pluribus ostendit MICH. WALTHERVS in *Quadragna Miscellan.* Theol. Diss. I. §. 36. Inter ipsos etiam CHRISTIANOS genius infernalis quondam Haereticos excitavit, a quibus non minus fuit cultus sub draconis vel serpentis specie, vnde & *Ophitarum* nomen acceperunt, quod illum colerent, quasi Christum, teste EPIPHANIO *Haeres.* 73. THEODORETO Lib. I. *Haeret. Fabul.* & AVGVSTINO de *Haeresibus*. Sic ergo diabolus toti fere mundo stratagema suum nobile, sub pristino serpentis Schemate, semper patefecit. Qua de re digna sunt verba SANTI, in *Commentario super Dan.* XIV. quae huc ponantur: *Statim, inquit, a mundi constitutione, Diabolus habuit serpentem suis rationibus opportunum maxime, & illius ingenium cum Daemonis natura perquam apte consentit. Serpens enim callidus est & lubricus, ingreditur silentio, neque prius irrepere sentitur, quam totus est illapsus. Id habet totum Satanas, quare sibi similis consortium amat, & quae sibi fingi vult idola, aut serpentis speciem habent, aut si qua alia sit imago, serpentum saepe spiris implicantur. Quod non olim tantum servatum est a Gentilibus, sed etiam nostra aetate, ut docent exempla eorum, qui regiones huc usque medio oceano clausas aperuerunt, apud quos aut sacri putantur angues, aut diuinis inaugurantur nominibus, aut in idolis ipsis insculpuntur.*

E

§. XVI.

§. XVI. Argumentum denique NONVM petimus a *communi propemodum Ecclesiae Judaicae pariter ac Christianae consensu*. Nimirum serpentem illum fuisse verum, non merum tamen, sed a diabolo obfessum, credunt & statuunt (1) saniores JVDÆI, & in his maxime, non solum Targumista JONATHAN, qui dicit, *in serpente Euam conspicatam fuisse Angelum mortis, & timuisse, cum iam manum admouere vellet arbori, ut fructum decerperet*; sed & Cabbalisticæ inter veteres Rabbinos. ABEN-EZRA non quidem suum, veruntamen aliorum quorundam e suis contribulibus, consensum nobis largitur, dum scribit: *Dixit. R. Saadia Gaon: quandoquidem exploratum est nobis, quod non sit sermo scientiæ, nisi in homine solo, cogimur dicere, quod SERPENS, etiamque asina Bileami, non locuti sint, sed Angelus quispiam locutus sit per eos*. Et huic quidem Rabbinò respondisse R. Samuelem, Ben Chophni: verum surrexisse R. Salomonem, Hispanum, virum insigniter sapientem, & R. Samueli iterum respondisse, Aben-Ezra non minus testatur. Porro R. BACHAI fol. 16. super Gen. III. hæc habet: *Non sunt nobis inimicitiae magis cum serpente, quam cum ceteris reptilibus. Quam ob rem Scriptura hæc mystice innuit, eum, qui in serpente occultabatur. Corpus enim serpentis callidi erat instrumentum aptum ad recipiendam virtutem coniunctam cum eo. Et ille est is, qui Heuam peccare fecit, unde mors intravit in omnem progeniem eius. Et hæc est inimicitia inter serpentem & inter semen mulieris. Et hoc est mysterium linguae sanctæ, quod SERPENS alibi adpellatur SARAPH, iuxta nomen, quod Angelus adpellatur Saraph. His prorsus consentanea tradit R. MOSES Aegyptius in More Nebuchim P. II. c. 30. Sapientes in Midrasch commemorant, quid de illo serpente sentiendum sit, quod scilicet serpens ille inequitatus fuerit, quodque fuerit magnitudine cameli, & quod infessor fuerit, qui Heuam decepit, videlicet SAMMAEL, quod quidem nomen simpliciter denotat Satanam. Id quod omnino cum nostra coincidit sententia, iis modo reiectis, quæ fabulosa sunt, & Judæorum nugis propria. Inter recentissimos Rabbinos MANASSE BEN ISRAEL Lib. III. de resurrect. mort. c. 10. dicit confirmiliter: *Adamus liber est creatus; sed SAMMAEL siue Satanas, inuidens homini gloriam, abdidit se in serpentem, & eo perduxit Adamum, ut in peccatum**

peccatum laberetur. Idem comprobat Patrum Ecclesiasticorum perpetuus & constans consensus, testante SVICERO in ὄφεις, num. 3. exceptis tantum vno vel altero, puta, Cyrillo, Augustino Streucho, Eugubino Episcopo, simulacrum tantum serpentis a diabolo adsumtum statuentibus. Vid. PFEIFFERI *Dub. Vex.* Cent. I. Loc. VI. Cum antiquitate ecclesiastica consentiunt fere omnes Ecclesiae recentioris Doctores. Nobis instar omnium sit Megalander LVTHERVS, cuius in Geneleos parua explicatione haec sunt verba ἰσογρηφως, Tom. IV. Jen. fol. 24. Moses hat genug angezeiget / das die Schlange natürlich ist gewesen / aber der Teuffel hat darinnen gewohnt / darum / das er spricht / sie habe mit Eva geredet. Denn Reden ist keinem Thier gegeben / ohne dem Menschen. Darum giebt er klar genug zu verstehen / das der Teuffel in der Schlange durch ihre Zunge geredet hat. Et iterum Tom. VIII. fol. 171. de vltimis verbis Davidis: Offenbar ist / das Gott hier nicht redet von gemeiner Schlange / die im Grass oder Wasser läuft / und junge Frösche frist; sondern von der Schlangen / die zu der Zeit ein schön Thier gewest / und einen hohen Geist bey sich gehabt / auch von hohen Sachen und göttlichen Geboten disputiren können / als hätte ers im Himmel gelernt / welches keiner Creatur / ohne den Engelen und Menschen gegeben ist / z. r. λ. Sed pedem hic figimus: cum, quae pro stabilienda hypothese, de serpente naturali, adlata sunt in medium, luce sua radiant, adeoque & difficultates, quae ex ea subnasci videntur, facile expirent, neque sic anam praebent empac-
 Etis, veritatem Christianae religionis
 iure cauillandi.

F I N I S.

COROLLARIA.

I.

Sancti motus, praesertim CARITATIS & SPEI, sine enormi scandalo, a fide iustificante, per remotionem negationis, auelli non possunt.

II.

Particula *καρῆς* Rom. III. 28. non est separatiua operum interiorum; sed exclusiua causalis influxus. Fides iustificans non est *ἀεργος*: sed bona tamen opera in iustificatione non sunt *συνεργα*.

III.

Non operari, Rom. IV. 5. idem esse, ac *non habere opera*, melioris notae Theologis huc vsque inauditum. Τὸ μὴ ἐργάζεσθαι reddendum esse, *non confidere operibus in iudicio Dei*, ipse contextus docet aperte. Praeter VINARIENSES Vid. HVNNIUS ad h. l. & DANNHARVERVS *Hodosoph. Phoen.* XI. p. 1401. Edit. Argentor. 1666.

IV.

Impios, qui l. c. iustificari dicuntur, notat Apostolus, non perseveranter tales & *ἀμετανοήτους*; sed poenitentes & renatos. Nam hos quoque, propter operum, iudicii diuini rigorem minime sustinentium, summam imperfectionem, stilo Scripturae, citra iniuriam quidem, *impios* aut *non iustos* adpellari, euincunt loca Pl. CXLIII. 2. Dan. IX. 5. x. τ. λ.

COROL

I V V E N I
ORNATISSIMO ATQVE ELEGANTER
D O C T O

IOANNI ADAMO SOHNIO
RESPONDENTI STRENUO

S. D.

P R A E S E S

M. IOANNES HENR. ZOPFIUS.

Nihil aeque ad leuandas praeceptorum aerumnas facit, ac si quos in coetu sibi concredito probos bonaeque frugis alumnos numerare possint. Nunquam sunt Scholae atque Gymnasia sine aliqua bonorum malorumque mixtura. Et horum quidem, vt est corruptus saeculi genius, pars plerumque potior. Vt succumbendum non raro praeceptoribus foret, nisi, quantum taedii ac molestiae iis adspergit incorrigibilis improborum pertinacia; tantundem decora & flexilis ad bona bonorum indoles abstergeret. Horum numero TV mihi iure censendus es, SOHNI PRAESTANTISSIME, qui, quoad apud nos studiorum causa commoratus es, a recto virtutis tramite deflexisti nunquam, TVI similis fuisti semper, hoc est, probus, & reuera singulare quoddam Gymnasia nostri ornamentum. Quocirca tacite mecum subinde sum gratulatus & optimis Parentibus, filium tantae expectationis; & Cognatis, nouum familiae decus; & Gymnasio denique nostro, alumnum, qui praeceptoribus oblectamento, commilitibus exemplo esse posset. Nunc ad Academias quando meditaris iter, noluisti a nobis discedere, nisi, quod factitasti plus vice simpliciter, in ipso etiam habitu, praeclarum aliquod specimen, publicam subeundo arenam, edidisses, eo ipso ostensurus, quid patria, quid familia

F

familia splendidissima, de TE sperare possit. Faxit DEVS, studiorum TVORVM huc vsque auspex & moderator, vt, quae apud nos laudabiliter coepisti, ea in Academiis, eodem duce, feliciter conficias, eumque praestes olim Ecclesiae virum, quem eximiae TVAE minantur dotes. Vale. Scrib. Affindiae, Die XIV. Apr. 1600ccxxxiv.

ADPLAVSVS AMICORVM
VOTIVI.

DVm tremendo cuncta miscet Belliger certamine,
Atque atroci concitata bella spirant flamine:
Non quiescit hic Minerua, docta pulsans classica,
Vt per arma non cruenta laus refurgat Pindica.
Tela sic inuicta torfit, Palma nostra, SOHNIVS,
Eusebiae comprobatus, Palladique Filius.
Perge, SOHNI, nam secundo conducetur omine,
Dante Te DEO futurum clariori nomine.

Haec gratulationis causa scripsit
IOAN. DAN. HASTEN. Esfend.

Ἰὸς τῆς σοφίας οὐ λέγεσθαι ἀρα οὐσίλεις,
Και, φίλε, ἐργάζη πάντοτε τὴν σοφίαν.
Συζητεῖν τολμᾶς ἐν, οἷος οἷος παραδείσῳ,
Ὡδὲ ταραξεί μὲν πλάσμα θεῶν πρότατον.
Κρήμα καλόν. Σοφίας ὅτι ἠλαδέντες ἔσονται
Τοῖστοι υἱοὶ πάντα τε τυθάμενοι.
Ἐυθυδρομῶν και ἀραγε εἰς κενὸν ἔ κατατρέξεις
Βραβεῖον λίψη ἔ τυχὸν ἀλλ' εἴφανον.

Τὰυτα συγχαίρων ἔγραψα
GEORG. HERM. WESTERMANN.
Gelsenkircha-Marcanus.

Necte

Necte iam flores, mea Musa, nec te
 SOHNIO doctam cathedram petenti,
 Atque certantem quoque prosequare
 Plausibus aequis.

Est decus gratum, quod Apollinare
 Splendidum sertum caput ambit ipsi:
 Adprobatus sic Heliconis inter
 Montis alumnas.

Immo nunc sparget TIBI largiore
 Mox adhuc vultu radios Apollo.
 Hinc abi felix, auibus moueque
 Castra secundis.

Aureo vultu labor alta scandat,
 Ac apes cultu TIBI stent Hyblaeae:
 Interim has plantas velut insequar nunc
 Lactea signa.

Hanc amicitiae tesseram posuit

PAVLVS IOAN. SCHMID,
 Gotterswickerhamensis.

Nῦν τυχηκῶς βαινεις, φίλε, πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν,
 Στρυιδεῖς κατὰ νέον γραμμασι τοῖς ἀγαθοῖς.
 Νῦν ἔτι δεικνύεις ἀπαξ καλὰ δῶρα νόος σε,
 Τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἐν τ᾽ ἀκριβῶς ἀμυνεῖν.
 Ἐυλογεῖ Χρῆστος σπεδῆ σε καί γε δίδῃ σοι
 Τὴν ἐπιμερίαν καὶ μεγάλην σοφίαν.

Φιλίας ἕνεκα ἔγραψε

IOAN. HENR. DICKERSHOF,
 Herbedensis.

Preylich muß es innigst laben
 Ein beglücktes Eltern-Paar!
 Wann sie solche Söhne haben!
 Die beflissen immerdar!
 Sich als Söhne wahrer Tugend
 Und rechtschaffner Erdmüdigkeit!
 Darzustellen in der Jugend:
 Dieses bringet Freudigkeit.
 O so lacht! die ihr geböhren
 Diesen werthgeschätzten Sohn!
 Den die Weißheit auserköhren
 Als zu ihrem Siz und Thron:
 Wie er das in schönen Proben
 Zeigen wird als Respondent
 Darzu ich Ihm denn von oben
 Wünsche ein beglücktes End!
 Weil Er aber sich will lencken
 Zum berühmten Saal-Athen!
 Wolle Ihm Jehova schencken
 Leben! Krafft und Wolergehn:
 Daß er an dem Kirchen-Himmel
 Einsten könne wie ein Licht
 Leuchten diesem Welt-Getümmel!
 Welchem es am Licht gebricht.

Dieses sollte mit glückwünschender
 Feder beysügen

IOAN. PETRUS WVLFING,
 Elberfeldensis.

Iam surgit laetum tempus, Dilecte Sodalis,
 Aduenit ille dies, qui TIBI clarus erit.
 Scilicet ostendis mentem virtute micantem,
 Dum Cathedram scandis, fortiter alta petens.

Gratulor

Gratulor idcirco coeptis, & pectore toto
Sors TIBI contingat candida, Amice, precor.

*Respondentem Per-eximium voto brevi,
sed proluxo affectu, prosequi voluit,
debuit*

FRID. HERMANNVS BECKER,
Stelenfis.

Siccine, mi SOHNI carissime, pulpita scandens,
Doctum cum doctis gaudes certamen inire.
Euge! Tuis coeptis benedicat rector Olympi!
Dumque petunt gressus celeres Academia Tempe,
Queis habitant Musae Pieriusque chorus:
Hinc iter optatum votis det, Ioua, secundos
Successus studiis, conataque cuncta coronet.

*Haec crasso texta filo, beneuolae recor-
dationis causa addidit*

IO. FRID. ADOLPHVS WIEFFEL,
Gemenfis.

CHer & fidele Ami, on n' a ici a feindre,
Que tu en defendant as fort bien vaincu.
Aussi par ton Adieu mes forces veullent s' eteindre,
Tu rends par ton depart mon esprit presque confus.
Tu vas de notre college pour aller & chercher
Les grands & riches tresors de l' Vniuersité.
Tes travaux & progrès te feront donc trouver
Ce que d' accord commune, tu a bien merité.

*Pour souhaiter tout bon-heur a son cher
Ami partant de chez nous, ecriuoit*

DIET. ARNOLD HUYSSEN.

Gehst du / Werther Sohn der Musen / nun von hier /
 Und lässest uns zurück am Berge unten stehen:
 Du steigst getrost hinan nach jenem Lust-Neubier /
 Wo der Apollo und die Musen sind zu sehen.
 So recht! Geh munter fort! Minervens liebster Sohn!
 Den schönen Helicon durch Mühe zu ersteigen!
 Allwo der Lorber-Zweig dir endlich wird zu Lohn!
 Und wo die Musen dir der Arbeit Früchte zeigen.
 Geh hin! und lebe wohl in jenem Saal-Athen.
 Gott segne deinen Fleiß! er segne dein Bemühen!
 Laß die Theologie zu Kopf und Herzen gehn!
 So wirstu wie ein Baum in Christi Kirchen blühen.

LEOPOLDVS CASP. ISING,
 Lenneppa - Montanus.

Limina dum cathedrae scandis, Carissime SOHNI,
 Conatum laudo, gratans Tibi nobile coeptum.
 Quod bene coepisti, Musarum scandere sedem
 Pergas: scandendo noli cessare, sed insta.
 Ardua sic alacri gressu superabis amoeni
 Culmina Parnassi. Multum dilecte, VALETO.

Beneuolae recordationis ergo scripsit
 IO. DAVID SYBEL, Essend.

Plupita dum primum sublimia scandis, AMICE,
 Illustrique loco strenua verba facis:
 Gratulor ex animo TIBI, nunc haec carmina pangens,
 Carmina, quae nostri pignus amoris erunt.
 Sed quamuis multis iam soluam vocibus ora;
 Mens tamen hoc vnum dixerit: *Euge! bene!*
 Ast vnum doleo, quod nunc discedere nostris
 Moenibus & portis, suavis Amice, velis.
 Eequid enim malim, quam consuetudine porro,
 Vti qua licuit, colloquioque frui?
 Moereo: sed quid ago? Cum, quo TE Rector Olympi
 Ire iubet, plenis gressibus ire pares.

Discedas

Discedas igitur faustus, salusque recurras:
Adsit IOVA Tibi semper, Amice. VALE.

*Respondenti per-polito, ad Academias abitum
paranti, bis sese commendat*

CAROLVS PHIL. LEHNEMANN,
Essendensis.

Vous partez maintenant, vous quittés vos amis,
Je ne vous verrai plus, mon compagnon aimable,
Et on ne jouira plus de votre compagnie,
Qui nous étoit toujours si chere si agreable.
Je ne l'oublierai, Ami, durante ma vie
Que j' ai parlé a SOHN étant le veritable
Et certain frere des Muses, & qui étoit vn fils
De Pallas & Minerve, mais je ne suis capable
De vous assez louer, & ainsi je vous prie,
Permettez de me taire, quand je vous aurai dis:
Vivez toujours content, mon cher & bon Ami.

*A l' honneur de son intime écrit
d' ame sincere*

CHRETIEN CHARLE LOVIS
SPENER, Hanovien.

SUavis iam pridem mos est is cultus in orbE
Omnino & nostro tempore floret adhuC
Hic sibi gratentur laetis de rebus amic I
Nunc tibi quo grater, postulat officiuM
Ingentis Phoebi dum tentas visere castrA
Optime, non semper cernere Te poterO
Vt non ignoro. Sat erit tamen intime amic E
Id si permittunt fata futura semeL
Vt Te conferuet, voueo, supremus IouA
Et preCor, Vt VIVas, sVaVIs aMICE DIV

Gratulabundus scripsit

IOAN. HENR. HVYSSEN, Essend.
Euge!

EVge! suum, SOHNI, natum Te fingit Apollo,
Praemia sudoris praeparat iste Tibi.
Te pergente, Tuo dabit iste monilia collo,
Ac Tibi vincenti palma paratur ibi.
Sic Tibi complures poteris conquirere lauros,
Ad quas monstrabit docta cathedra vias.
Nunc abitu prostrata Tuo mea Musa silet,
Sat dixisse: **TIBI PROSPERA QVAEQVE
FLVANT.**

Gratulabundus haec scripsit

FELIX ARNOLDVS SPENER,
Hanouienfis.

SPecimen doctum Tibi gratulatur,
SFRATER, & faustos abitus precatur
Plectra carpens Pieridum catherua
Flante Minerua.

Euge! tot votis mea iungo vota,
Exprimit quae mensque fidesque nota:
Det Tibi IOVAE facies amoena
Fata serena.

*Voto hoc προσηματινῶς Germanum
prosequitur Germanus*

IOAN. CHRISTOPHORVS SOHNIVS,
Meinertshagenfis.

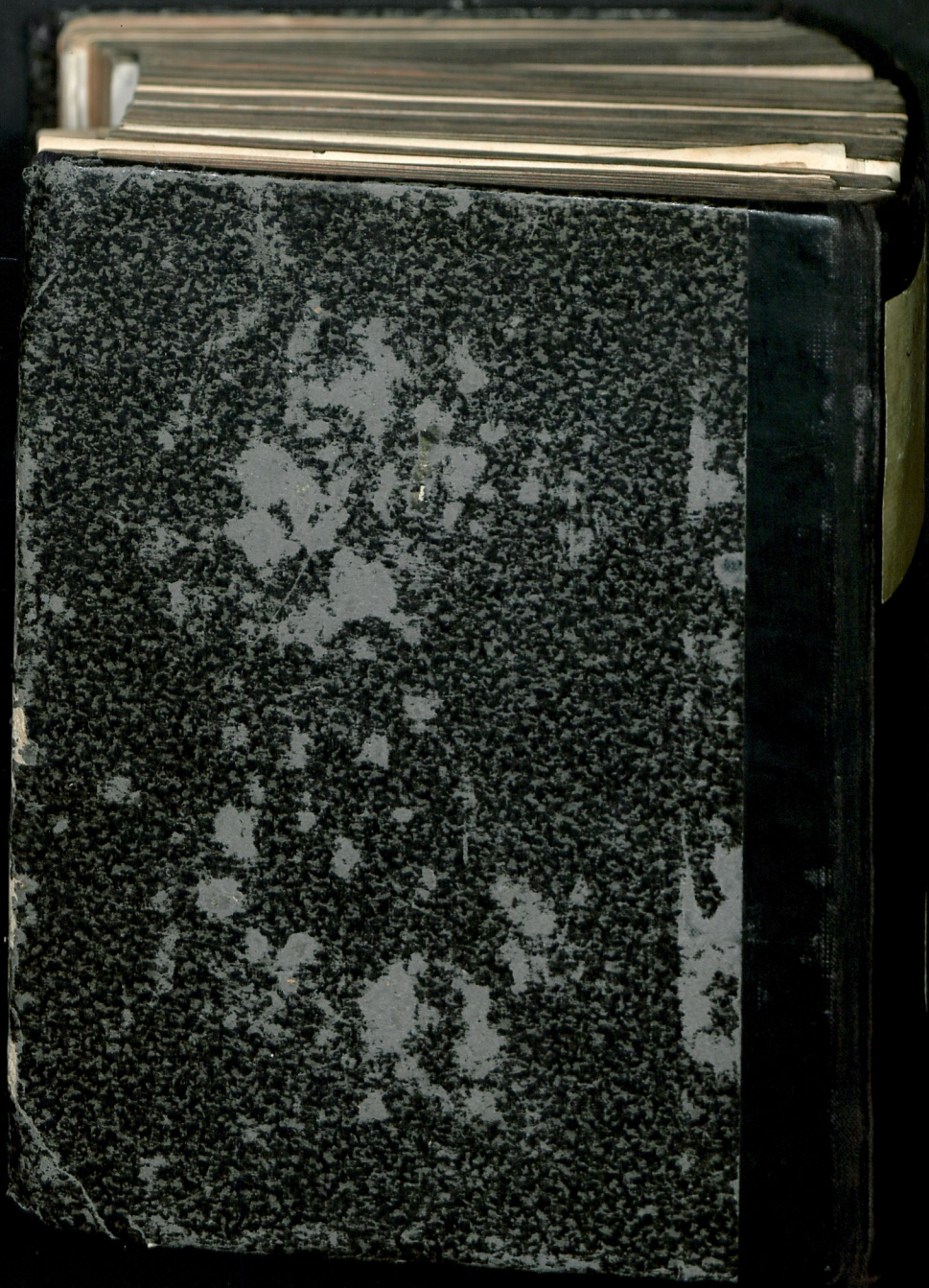
Fol. 1297

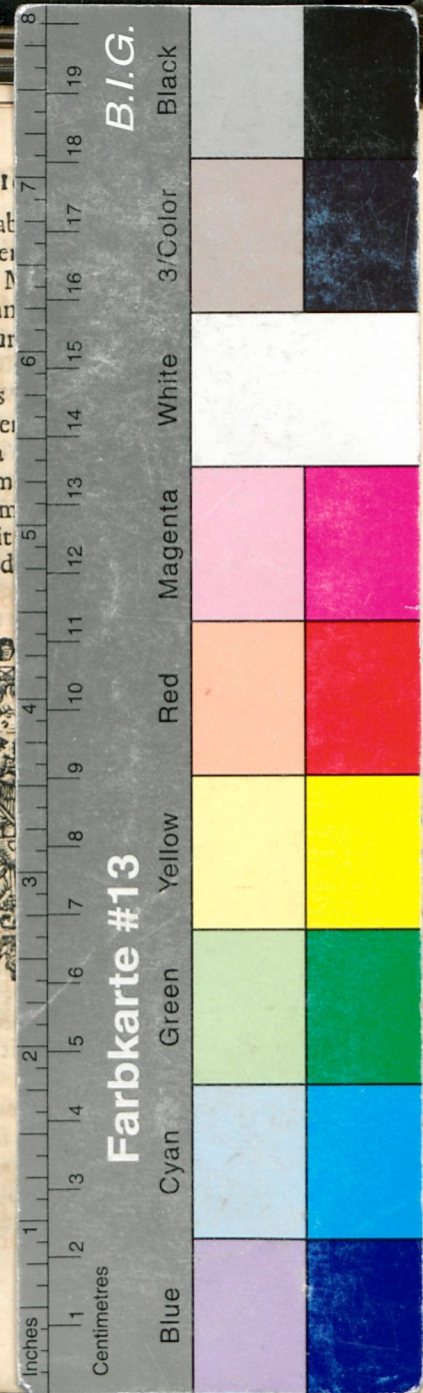
ULB Halle 3
003 006 867

f
SB

B.I.G.

Farbkarte #13

17^a

DISSERTATIO
DE
SERPENTE PRO-
TOPLASTORVM
SEDVCTORE

QVAM
AVSPICE DEO
PRAESIDE

M. IOANNE HENR. ZOPFIO
GYMNASII ASSINDIENSIS
DIRECTORE

DEFENDET
IOANNES ADAMVS SOHNIVS
MEINERTSHAGA-MARCANVS.

IN AVDITORIO MAIORI

AD DIEM APRILIS c1010ccxxxiv.
HORIS ANTEMERIDIANIS.

DVISBVRGI ad RHENVM,
Typis JOHANNIS SAS, Academiae Typographi.
Anno c1010ccxxxiv.

